

"Forløsning fra synd, død og djævel" – på nudansk tak!

[Temadag om dåb, torsdag den 29. oktober kl. 9-15, Markus Kirken¹]

Svend Andersen (teosa@cas.au.dk)

Hvis der er problemer med dåben i den danske folkekirke, kan en løsning ikke udelukkende findes i empiriske undersøgelser af, hvad forældre tænker om dåben og giver som begrundelse for at (undlade at) lade deres børn døbe. Som ved alle andre væsentlige kirkelige spørgsmål er en teologisk analyse og overvejelse nødvendig. Og som led i en sådan bliver vi nødt til at gribe tilbage til klassiske formuleringer af dåbens betydning, i en dansk folkekirkelig sammenhæng vil det først og fremmest sige klassiske formuleringer inden for den lutherske tradition. Men vi kan naturligvis ikke blive stående ved de klassiske formuleringer. De skal fortolkes og formuleres på en nutidig måde. Det er en systematisk-teologisk opgave, som det er nødvendigt at tage på sig som forudsætning for en praktisk-teologisk og kirkelig forståelse.² Problemet med en nytolkning af en klassisk forståelse af dåben skulle fremgå klart af titlen på mit indlæg! Til slut vil jeg dog tage et par andre kasketter på og præsentere en helt konkret sag.³

CA

Jeg vil tage mit udgangspunkt i *Confessio Augustana* (den tyske tekst i min egen oversættelse). Dåben nævnes første gang i artiklen

II Om arvesynden

Den medfødte sot og arvesynd er i sandhed synd og fordømmer alle dem under evig gudsvrede, der ikke gennem dåben og Helligånden bliver født på ny.

Dåbens baggrund er altså det almenmenneskelige vilkår, som ethvert menneske fra fødslen er underlagt, nemlig synden. Dette vilkårs alvor fremgår af at det syndige menneske er hjemfaldent til evig gudsvrede og fordømmelse. Og dåbens mening er netop overvindelsen af synden. Overvindelsen af synden, udtrykt billedligt som det at blive født på ny, er indiskutabelt dåbens grundlæggende betydning. Men dermed er dåben jo uløseligt knyttet til

IV Om retfærdiggørelsen

¹ Det følgende er en meget let bearbejdet version af det oplæg, jeg holdt på temadagen.

² I diskussionen efter formiddagens indlæg blev det fremført, at en inddragelse af den lutherske traditions klassiske tekster ikke bidrager til belysningen af folkekirkens nutidige problemer med dåben. Jeg vil hævde det modsatte: hvis man ikke inddrager den klassiske lutherske opfattelse, bliver man stående i en overfladisk forståelse.

³ Jeg afstår fra en nærmere redegørelse fra denne sag, der har tilknytning til biskoppernes beslutning om ikke at tillade dåb uden for kirkerummet. Som jeg gjorde rede for på temadagen, finder jeg beslutningen teologisk helt ubegrundet, og som hjælpepræst har gennemført en hjemmedåb af et barn, der hverken var sygt eller svageligt.

. at vi får tilgivelse af synden og bliver retfærdige for Gud af nåde og for Kristi skyld ved troen, når vi tror at Kristus har lidt for os og at vi nu for hans skyld får synden forladt og får skænket retfærdighed og evigt liv.

Syndens overvindelse sker ved i tro at tilegne sig Kristi lidelse, altså ved forsoningen. Og denne centrale del af kristendommen er således også dåbens indhold.

Vi lægger mærke til, at der indtil nu ikke er sagt noget om indlemmelse i menighedens fællesskab. Dåbens sammenhæng med menighed eller rettere sagt kirken er selvfølgelig ikke fraværende:

VII Om kirken

Forsamlingen af alle troende, hos hvem evangeliet prædikes ret og de hellige sakramenter rækkes efter evangeliet.

Der står ikke, at dåbens betydning er at blive medlem af kirken, men at dåben sammen med nadveren og forkyndelsen af evangeliet er kendetegn på kirken, der vel at mærke defineres som forsamlingen af alle troende, altså *communio sanctorum* – hvilket ikke uden videre er ensbetydende med den konkrete menighed.

Om selve dåben hedder det

IX Om dåben

. at den er nødvendig og at nåden tilbydes gennem den; at man også skal døbe børn, der gennem sådan dåb overdrages Gud og bliver ham velbehagelige.

Det bliver altså igen fastslået, at dåbens betydning og virkning er, at nåden formidles, dvs. sydsforladelse. Det samme kommer til udtryk i den af de oldkirkelige bekendelser, hvor dåben omtales:

Nicaenum

Vi bekender en dåb til syndernes forladelse

Dåbsritualet

Også i dåbsliturgien udtrykkes det, at syndsforladelsen er dåbens grundfunktion. Det framgår af den indledende takkebøn:

. den hellige dåb, hvori du gør os til dine børn og skænker os Helligånden med syndernes forladelse og det evige liv.

Det samme kommer til udtryk i forbindelse med håndspåleggelsen efter dåbshandlingen: Gud har

. genfødt dig ved Helligånden og skænket dig syndernes forladelse ..

Det skal indrømmes, at der også bedes om barnet:

Indlem det i din menighed og bevar det i dit samfund både her og hisset!

Og det smukke billede i forældre og faddertiltalen om at barnet er ”indpodet i Kristus” kan forstås i samme retning. Hvis man altså tænker på kirken som Kristi legeme, hvilket jo igen ikke er det samme som den konkrete menighed ved søndagens højmesse.

Luther dåbssyn

Først lidt om Luthers udlægning i *Store Katekisme*. Her nævner han to gange det, man kan kalde indlemmelses-aspektet ved dåben, men kun i forbifarten. Og begge steder siger han, at vi gennem dåben bliver optaget i kristenheden, altså ikke kirken eller de troendes fællesskab! Men ellers er tre ting afgørende for dåbens væsen:

1) Dåben er indsat af Gud, altså ikke en menneskelig opfindelse; det er Guds ord, der gør elementet, vandet, til et sakramente sådan som Augustins klassiske definition⁴ siger.

For det er kernen i vandet, Guds ord eller bud og Guds navn, der er en skat større end himmel og jord. (WA 30/I, 214)

2) Dåbens funktion, det den er indsat til, er at gøre salig:

Men at blive salig betyder som man ved ikke andet end at blive forløst fra synd, død og djævel, komme ind i Kristi rige og leve evigt med ham. (215)

3) Dåben skal modtages i tro, selv om det ikke er troen, der konstituerer dåben.

Når troen har så stor en betydning, hvordan kan man så forsvare barnedåb? Svaret er, at troen ikke er menneskets præstation. Når vi bærer barnet frem til dåben sker det i håb om, at det tror og med bøn til Gud om, at han vil give barnet troen.

Når nu ordet er så afgørende, kan man spørge, om dåben som sakramente ikke er overflødig – kan man ikke nøjes med forkyndelsen? Svaret er selvfølgelig, at eftersom Gud selv har indsat sakramenterne, er de ikke overflødige. Men bortset fra det lægger Luther vægt på det ydre eller materielle ved dåben, det, der gør dåben til et tegn. Troen har brug for noget ydre at holde sig til, noget som man kan fatte og gribe med sanserne og dermed bringe ind i hjertet. Hjertet er jo et grundsymbol på det sjælelige, åndelige og følelsesmæssige. Det er med hjertet, vi tilegner os Kristi betydning. Men der er altså også et sanseligt aspekt ved hjertet; tro er også en følelses-sag, og følelse kan ikke adskilles fra sansning.

Det ydre, sansbare og materielle ved dåben udtrykker et yderligere afgørende aspekt, nemlig det man kunne kalde dåben som livsgrundlag. Ved dåben sænkes man (på Luthers tid) ned i vandet og trækkes op igen. Det er et billede på dødelsen af den gamle Adam, altså syndens overvindelse – og

⁴ *Accedat verbum ad sacramentum ad elementum et fit sacramentum*

det nye menneskes opstandelse. Denne begivenhed sker ikke en gang for alle, men er et livslangt, dagligt livsgrundlag:

Dåbens kraft og gerning er ikke andet end dødelse af den gamle Adam og derefter det nye menneskes opstandelse. Begge dele skal livet igennem ske i os, således at et kristent liv ikke er andet end en daglig dåb, én gang begyndt og altid i gang. (220)

Dåben skal trøste os, når synden og samvittigheden plager os; så skal vi sige:

Jeg er dog døbt. Men er jeg døbt, så er det tilsagt mig, at jeg skal være salig og have det evige liv både på sjæl og legeme. (217)

Sammenfattende siger Luther om dåben:

Dåben river djæveln ud af halsen på os, gør os til Guds egne, dæmper og borttager synden og derefter dagligt styrker det nye menneske (...)

Derfor skal enhver betragte dåben som en daglig klædning, som han altid skal gå i, så altid finder sig selv i troen og dens frugter .. (222)

Så vidt nogle af Luthers centrale formuleringer om dåben.⁵ Som sagt kan vi naturligvis ikke blive stående ved disse formuleringer, men må forsøge at udlægge dem. Kernen i Luthers opfattelse vil jeg da formulere sådan: dåbens betydning er, at den for det enkelte menneske overvinder et ødelæggende livsvilkår; den giver i kraft af sin ydre, materielle karakter en særlig mulighed for tilegnelse af Kristi livsbærende betydning. Dens symbolik udtrykker overvindelsen af det gamle menneske og tilblivelsen af det nye, som gør et livsgrundlag vedvarende nærværende.

Så vidt en parafrase af Luthers forståelse. Men heller ikke det kan vi blive stående ved - hvordan kan man formulere et luthersk dåbssyn på en nutidigt meningsfuld måde?

Oplever nutidens forældre, at deres nyfødte barn er befængt med arvesynden og hjemfaldent til død og djævel? Ganske sikkert ikke. Barnet er noget af det mest glædelige, der er overgået dem, de forbinder først og fremmest noget meningsfyldt med det at have fået dette lille nye menneske.

Men hvordan ser sagen ud fra et nyfødt barns synsvinkel? Det har ikke bedt om at blive født. Det er kastet ind i verden uden selv at have gjort fra eller til. Fødslen er også en smertefuld indgang i verden. Og verden er ikke kun idel omsorg. Er det helt meningsløst at tale om synd, død og djævel?

⁵ Nogle vil måske mene, at man også burde inddrage Grundtvigs dåbsopfattelse i en nutidig teologisk overvejelse over dåbens betydning. Det kan der selvfølgelig være noget om. I så fald må man tage stilling til den såkaldte mageløse opdagelse, at den apostolske trosbekendelse er ”ord af Herrens egen mund” som er konstitutive for ”dåbspagten”. Grundtvig fremhæver selvfølgelig dette træk sammen med indlemmelses-aspektet: dåben er netop en *pagt*, der ”oprettes med alle dem, der ved Daaben vil optages i Vorherre Jesu Christi Menighed” (”Den christelige Børnelærdom” i N.F.S. Grundtvig: *Værker i Udvalg*, udg. G. Christensen, H. Koch, 6. Bind. København 1946, s. 13.) Grundtvig tilslutter sig dog den klassiske og lutherske tanke om, at vi i dåben skænkes ”Synds-Forladelse og himmelsk Børne-Ret med det evige Livs Haab” (s. 4).

Måske betyder det noget i denne retning: Der er livsødelæggelse i verden, døden er et vilkår, som vi både alle er underlagt, og som mange mennesker påfører andre. Og djæveln er en personficering af, at livsødelæggelsen ikke altid er menneskers frie handlinger. Den skyldes også over-individuelle kræfter. Der findes ikke kun ondskab, men også djævelskab.

Disse vilkår fødes et lille barn *også* ind i. Og det giver mening at tale om en befrielse fra disse vilkår i en så at sige forudgribende betydning. Dåben er et tilsagn om, at uanset hvordan et barn senere i livet rammes eller mærkes af livsødelæggelsen og anfægtes af døden, så er det forbundet med mennesket Jesus, der gennemled livsødelæggelsen, men alligevel fastholdt troen på, at han var en kærlig fars barn. Kristendom er troen på, at der så at sige er evig og guddommelig garanti bag Jesu tro. Han taler på vegne af den Gud, for hvem et menneskes liv aldrig er meningsløst. Når forældre lader et barn døbe, erkender de, at de som mennesker aldrig vil være i stand til at hamle op med livsødelæggelsen, uanset hvor stor en omsorg og kærlighed de viser barnet.

Biskoppernes beslutning vedr. dåb uden for kirkerummet

Bispemødet og beslutningen

Konkret sag

"Jeg har afslået anmodningen og argumenteret for, at kirken som dåbssted for alle tydeliggør, 1. at vi er lige for Gud, 2. at vi optages i den kristne menighed, som overskrider både lokale og nationale grænser 3. at hjemmedåb i dag alene finder sted, når sygdom el. lign. forhindrer dåb i kirken".

Til disse begrundelser må man vel sige

Ad 1: der er tale om en personlig meningstilkendegivelse, som ikke har noget med dåbens teologiske eller kirkeretlige aspekter at gøre.

Ad 2: den kristne menigheds lokale og nationale grænser har ingen relevans i forhold til den konkrete sag.

Ad 3: en (udokumenteret) henvisning til nutidig praksis kan vel ikke ophæve det retsgrundlag, der er givet med den bestemmelse i Dåbsanordningen, at hjemmedåb kan ske "af anden gyldig grund" end sygdom eller svaghed (§ 4)?

Dåbsanordningen

Konklusion

